

על סרוב ויזואלי, מיניות גמישה ובגדים כמוליכי שינוי טרנספורמטיבי:

הרהורים על תערוכתה החדשה של מיכל חלבין "מכפלות".

כתבה: ד"ר קציעה עלון

תערוכתה החדשה של מיכל חלבין נטועה עמוק במספר שדות דעת סותרניים, תוך שהיא מזינה עצמה מן המיצוב הקונפליקטואלי וכמו אוגרת אל תוך תצלומיה את החשמל המופק מן המפגש הטעון. האם לפנינו "קטלוג אופנה" המבקש לפרוש בבהירות ובפתיחות מירבית את אופנת הקיץ 2010 של בית האופנה *comme il faut*, או שמא זו היא תערוכת אמנות הממשיכה את המסורת הצילומית של חלבין, על האסתטיקה המטרידה והטורדנית שהיא מייצרת ועל הקונטרסטים הצורניים המפעימים המצויים בה תדיר?

בלב לבו של האתר הסמבולי הזה, המצוי בין ספירת האופנה והתרבות הפופולרית למרחב הדעת האמנותי, מוצלבים גם יצוגי המיניות, על מסמניה הגופניים והאטריבוטים של המראה והלבוש המציינים אותה.

מצולמיה של חלבין הם "גברים נשיים" ו"נשים גבריות", נשים וגברים אשר אינם נענים בקלות לתיוגים החברתיים הנדמים כה טבעיים, של "גבר" ו"אישה". משטח הגוף, על סממני המין הראשיים והמשניים שלו, הופך לזירה מסוכסכת, המתעתעת באופני הקליטה השגורים שלנו, ומכריחה אותנו לארגן מחדש את תבניות התודעה שלנו. זרועות "שריריות מדי" ורגליים שעירות בולמים ניסיון לקיטלוג כ"אישה", ופנים עדינות וקטנות ושפתיים

מרוחות בליפסטיק כמו מצווים סימון שכזה. אולם אולי דווקא טעינו? האם לפנינו אישה-

שהתחפשה לגבר-שהתחפש לאישה, או שמא ההפך?

אל מרחב הגוף מצטרף הבגד, ההופך לאייקון ויזואלי, ל"מנסרה של פעולה". אלו הם בגדים שאינם בוחרים "לנרמל ולהאחיד", כדוגמת הניסיונות להשיב לתחיה את "התלבושת האחידה" (ובכך לנטרל בבית הספר את פוטנציאל המרד הקיים בנעורים) או את "המדים האורבניים" בדמות הג'ינס או הלבוש השחור, אלא להפך. אלו הם בגדים המחוללים פעולה אקטיבית, המטעינים את הפרקטיקה היומיומית של ההתלבשות במימד פוליטי אוונגרדי.

כך למשל, מופיעה שמלת- סרבל בתכלת ענוג על דוגמן ה"מתחזה" לנשי, מכנסי ג'ינס גברי, ארוך-לאינסוף, בקוים ישרים לגמרי, על דוגמן המצליח להיות בו זמנית הן נער והן נערה ענוגים, בפאה נוכרית של תסרוקת קארה נשית ופה אדום ורך, ופוזיצית גוף המקוטלגת כ"גברית", וזוג שמלות כחולות, עם פס כפתורים לאורך, על זוג גברים-תאומים, המתחפשים לנשים. התאומים מככבים גם בתמונה בה הם מציגים פרפרזה מצחיקה מרירה על פוזיציות "הזוג הנשוי", שניהם בסרטי צואר-קולר שחורים, האחד בשמלה אפורה והשני בג'ינס הדוק.

גם בצילומים אחרים בולט המתח המובנה בין הבגד, המסומן לא פעם בבוטות מגדרית, לגוף, המתעתע לחלוטין בסימוניו המגדריים. חולצה לבנה, חושפת מותניים ובעלת שרוולים תפוחים קוקטיים, סופר- נשית, הבנויה על משחקי שקיפיות ואוריריות, מולבשת על חזה גברי מובהק. הליפסטיק האדום משתלב להפליא בפנים הגבריות

השולחות אלינו מבט שאינו מחייך כלל. בתמונה אחרת עניבה קצרה ורחבה, בשחור, מולבשת על דוגמנית המנכיחה לוק גברי למרות מכנסי הסקיני הצמודים.

חולצה ורודה עם קישור בצוארון, אלמנט פיסולי- נשי מובהק, מוצמדת פעם למכנסי שלושת רבעי כהים, ופעם לחצאית עיפרון, בשתי הפעמים כלבושו של סתיו, הדוגמן המלהטט במומחיות ברפרטואר המגדרי השגור. בצילום אחר הוא לבוש בגופיה סקסית "מבליטת שדיים", שאינם כלל.

הבגדים מבקשים לחולל טרנספורמציה בדרך בה אנו חושבים על עצמנו, על לבושנו, על מיניותנו: זו היא קריאה לגמישות אינסופית, למשחקיות צרופה, לשעשוע חתרני, וברצינות: לאי קבלת הסדר ההטרו-נורמטיבי כמובן מאליו.

"כיום—מין נתפס כ"נתון מידי", "נתון חושי", "תכונה פיסית", השייכת לסדר הטבעי. אולם מה שנדמה לנו כתפיסה פיסית וישירה, אינו אלא מבנה מיני מתוחכם, "תצורה דמיונית", המפרשת מחדש תכונות פיסיות (שלכשלעצמן הן ניטרליות ככל תכונה אחרת, אך מסומנות על ידי המערכת החברתית) באמצעות מארג היחסים שבתוכו הן נתפסות (רואים אותם כשחורים, לפיכך הם שחורים; רואים אותן כנשים, לפיכך הן נשים. אולם לפני שאפשר היה לראות אותן כך, צריך היה תחילה ליצור אותן כך)¹ כותבת התיאורטיקנית הפמיניסטית מוניק ויטיג, ומציגה בפנינו אתגר לא פשוט: האם אכן אפשרי הדבר כי התיוג הראשון שיתקבע במוחנו לגבי האחר לא יהיה המגדר? האם אפשר כי ניישיר מבט אל עין הכאוס?

דומה כי צעד ראשון לעבר האופק המאתגר הזה הוא יצירתה של לוגיקה ויזואלית חדשה ביחס לעצמנו. "מעבר להיותו אמצעי לגיבוש זהות לאומית ואייקון תרבותי המסייע

¹ עמוד , מעבר למיניות, מוניק ויטיג 104

להתכתב עם העולם- במילניום השלישי זוכה הבגד למקום מרכזי בתרבות החזותית כמשקף את המציאות שבה נוצר, את תפיסות יוצריו ואת העדפות רוכשיו"² כותבת נורית בת יער. אנו מתבקשים להיות מודעים לקרעים שבהויה בתוכה אנו מתהלכים- ולהעצים אותם. לא לאפשר הכרעה פשוטה לצופה בנו. לא להגיש שוב את המובן מאליו. להיות נשאים של שינוי, של אחרות, של עצמנו במלוא מורכבותנו, ייחודיותנו.

הסינרגיה בין אופנה לאמנות אינה בבחינת חידוש, כמובן. זה הוא מהלך כלל עולמי שהחל לפני למעלה מעשור, אולם לא בכדי מתחולל תלכיד צורני זה בתל אביב תוך שהוא מתמקם דווקא באתר הרוטט של ניראות מגדרית. תל אביב, כעיר המיצגת פתיחות מקסימלית, משווקת את עצמה כעיר בה "הכול אפשרי", כ"עיר המקדמת תיירות קווירית", סיסמא שהחליפה את "עיר ללא הפסקה".

צילומיה המסוגננים של חלבין נדמים כגזורים מליבתו הרוחשת חיים של קרקס או מופע מחול, אולם הם משתייכים גם למסורת צילומית תיעודית דוקומנטרית ארוכת שנים, שנציגתו המובהקת היא דיאן ארבוס. "ארבוס צילמה את תצלומיה כדי להראות ---שקיים עולם אחר. העולם האחר נמצא, כרגיל, בתוך העולם הזה"³ כך כתבה סוזן זונטאג על דיאן ארבוס. צילומיה של חלבין מבוים, ומצולמיה מיישירים מבט למצלמה, אך עדיין מנהלים דיאלוג מובהק עם "תולדות האמנות", על המודוסים השונים בהם צולם הנורמלי- נורמטיבי כשהוא מעורבב ומעורבל בגרוטסקי, במוזר, בשונה. עבודותיה של חלבין מעניקות לאחרות הויזואלית לגיטימציה מוחלטת⁴, והופכות אותה לאייקון חזותי מהדהד.

² עמוד 10, עיצובים, נורית בת יער.

³ עמוד 38 הצילום כראי התקופה, סוזן זונטאג.

⁴ דומה כי בכך משתלבת חלבין במסורת האמנותית העכשווית, המעמידה אופוזיציה מוחלטת לתפיסות העולם הפשיסטיות

והנאציות שרווחו במחצית הראשונה של המאה ה-20: "היטלר טען כי שהנציונאל-סוציאליזם שם קץ לעליונות התרבותית

היהודית בכך שהציל את האמנות מחיבוקם של הומוסקסואלים ושל 'נשים גבריות'". – ז'ורז' מוסא, עמוד 104.

תשומת הלב הקפדנית שלה למנח הכללי של הדמויות, לסוג רקע, לצבעו, לטקסטורות המצויות בחלל, למיקום הסימבולי והממשי - חדר מיטות סתור, צבעי קיר זוהרים, מתחלפים, סלון בעל ריצפה מעוטרת כתכשיט - כל אלו מייצרים צילום שמחזיק בתוכו שלל חוטים של משמעות. כל תמונה מציגה בפנינו נרטיב אניגמטי, כמעט אידיוסנקרטי. התלכיד והתמהיל הייחודיים של חלבין מרפררים לשדות דעת "סופר-תמימים", ילדיים לגמרי, ובו-זמנית אל המיניות הפרוורטית, אל עולמן של הלוליטות הפתייניות, נטולות מין או מגדר ספציפיים. כשסרט פורנו ביזארי ומסוגנן פגש את "עליסה בארץ הפלאות" של טים ברטון. האסתטיקה של חלבין אינה מתביישת ואינה פוחדת. היא נועזת, מאתגרת, קוראת תיגר ומצליחה לפצוע: היופי הגדול הנשפך וזורם מן הצילומים מחבק אותנו ברכות, מעניק לנו ולמצולמים מרחב אמנציפטורי, משחרר.
